

TERMINOLOGIE, CHRONOLOGIE A PROSTOROVÉ VYMEZENÍ

Petra Maříková
Vlčková

Kultura
starověkého
Předního
východu a
Egypta
KLBcA02

01.03.2016

PŘEDMĚT – CÍLE

- poskytnout základní přehled o:
 - metodologických přístupech a koncepcích aplikovaných na danou tematiku
 - primární i sekundární literaturě týkající se dané problematiky
 - geografickém uspořádání oblasti
 - historickém a archeologickém vývoji regionů v daném regionu
- podle možností: doplňková témata, která by vyplynula z přednášek
- literatura: přes e-learning (tamtéž i skeny některých článků a další podklady)

PŘEDMĚT – ZKOUŠKA

- ukončení předmětu: zkouška
- podmínky udělení zkoušky:
 - zisk minimálně 70 % při absolvování písemného testu – **ROZDÍL OD INFORMACÍ NA ISU**
 - účast na přednáškách a projevení **elementárního zájmu**
- e-learning
- Komunikace s přednášejícím přes email
marikova_vlckova@yahoo.com nebo e-learning nebo na přednáškách

ZÁKLADNÍ LITERATURA

- **PŘEDNÍ VÝCHOD**
- Margreet L. Steiner, Ann E. Killebrew (eds.): *The Oxford Handbook of the Archaeology of the Levant: C. 8000-332 BCE*. Oxford University Press 2013
- *Cambridge World Archaeology: Elam* (Potts 2015, 2. vydání); *Prehistoric Arabia* (Magee 2014); *Cyprus* (Knapp 2013); *Early Egypt* (Wendorf 2006); *Syria* (Akkermans – Schwartz 2003), *Egejda* (BA, Dickinson 1994)
- Cynthia W. Shelmerdine (ed.): *The Cambridge Companion to the Aegean Bronze Age*. Cambridge University Press 2008
- Daniel Potts 2012: *A Companion to the Archaeology of the Ancient Near East*. Blackwell
- **EGYPT**
- I. Shaw
- **Mapy jednotlivých regionů:** Perry-Castañeda Library Map Collection, University of Texas at Austin
<http://www.lib.utexas.edu/maps/>

STAROVĚKÝ PŘEDNÍ VÝCHOD

- Kolébka starověkých civilizací, odpovídající Blízkému a Střednímu východu – most mezi Afrikou a Asií
- Velmi heterogenní přírodní prostředí:
 - Úzký pobřežní pás Středozemního moře
 - Horská pásma: Libanon, Antilibanon, Golanské výšiny
 - Syrsko-africká propadlina: řeky Amuq, Orontés, Bikáa, Jordán, Aqabský záliv, Mrtvé moře
 - Polopouštní oblasti V od hor
 - Údolí velkých řek v Mezopotámii
 - Pouštní oblasti
- Různá pojmenování:
 - starověký Blízký / Přední východ
 - Mezopotámie
 - Levanta apod.

MEZOPOTÁMIE

- Horní Mezopotámie, al-jazira
 - řeky: Eufrat, Tigris a jejich přítoky: Murat, Balích (přítoky Eufratu); Chábúr, Velký a Malý Záb a Dijála (přítoky Tigrisu)
 - Sindžár
- Hranice Hít na Eufratu a Samarra na Tigridu
- Dolní/Jižní Mezopotámie, as-sawad
 - Po Perský záliv
- Soutok: al-Kurna = Šatt al-Arab, slané jezero Hammar

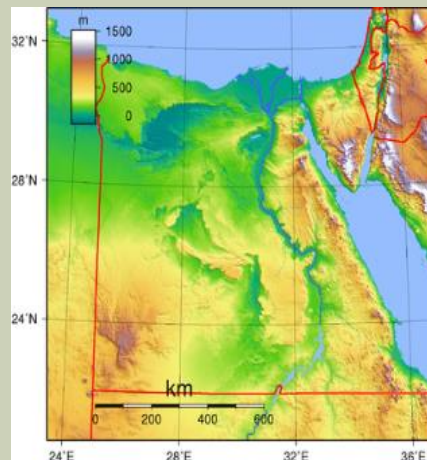
LEVANTA

- Levanta (Syropalestina, S Sýrie), Mesopotámie
- Levanta: topografické celky:
 - Středozemní moře
 - Syrsko-afriická propadlina
 - Pouštní oblasti
- Levanta: vymezení:
 - S: pláně v povodí Amuqu
 - J: Wádí el-Ariš, S pobřeží Sinajského poloostrova
- Pro potřeby přednáškového cyklu: Levanta= Sýrie, Libanon, Izrael, Palestina a Z část Jordánka
- Hranice mezi S a J Levantou: řeky Litani (Leontes) v Libanonu
 - S: pláně v povodí řeky Amuq
 - J: Wádí el-Ariš na Sinajském poloostrově
 - Z: Středozemní moře
 - V: není jednoznačná: Syrská poušť

STAROVĚKÝ EGYPT

- **Pojmenování:**
 - Egypt: Hut-ka-Ptah (jméno svatyně boha Ptaha v Memfidě) = Aigyptos
 - Kemet „Černá (země)“ X Dešret „Červená (země)“ – pouštní oblasti
- **Vymezení:**
 - S: delta Nilu, pobřeží Středozemního moře
 - J: Asuán, 1. nilský katarakt
 - Z: oázy v Západní poušti
 - V: pobřeží Rudého moře, V hrana nilské delty
- **Přírodní podmínky:** determinace vývoje lidské kultury

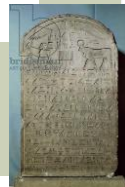
TOPOGRAFIE STAROVĚKÉHO EGYPTA

- Údolí Nilu
 - Nejdelší řeka světa: 6671 km
 - Prameny: pohří mezi jezery Tanganjika, Kivu a Viktoriiným jezerem
 - 2 hlavní větve: Modrý a Bílý Nil: stékají se u Chartúmu
 - Katarakty: tzv. zlá voda, celkem 6
- Pouštní oblasti: Západní (Síwa, Faráfra, Bahríja, Dachla, Charga), Východní poušť – karavanní cesty: Darb al-Arbaín (Cesta čtyřiceti dnů)
- Sinajský poloostrov: napojení na Přední východ a dálkové obchodní cesty

CHRONOLOGIE STAROVĚKÉHO EGYPTA

- Založena na archeologických a písemných pramenech starého Egypta a na synchronizaci jeho dějin s Předním východem
- **Historické prameny:** královské seznamy; Anály (*genut*) – Palermská deska; Texty administrativního charakteru: hospodářské záznamy, vojenské záznamy, stavební nápisy, texty chrámových, královských a administrativních archivů – královské dekrety; biografické nápisy; náhrobní stély býků Apidů ze Serapea apod.

CHRONOLOGIE STARÉHO EGYPTA

- **Konvenční egyptská chronologie**
 - * Staré říše: 27 st. BC
 - * Střední říše: 21 st. BC
 - * Nové říše: polovina 16. st. BC
 - založena na staroegyptských písemných pramenech
- **Nová chronologie**
 - založena na historii Předního východu
 - Britský egyptolog David Rohl (1995)
 - Nové datování panovníků 19.-25. dynastie – snížení konvenčního datování o 350 let
 - v akademické egyptologii není uznávána
- **Synchronizace dějin Egypta**
 - archeologické sekvence – seriace
 - Synchronizace s dalšími chronologiemi: Assyřané, Babyloňané, Chetitě, Řekové
 - synchronizace s nápisy vztahujícími se k pohřbům býka Ápise (Amenhotep III. - Ptolemaiovci)
 - astronomická synchronizace: astronomická pozorování
 - Radiokarbonové datování
 - Erupce sopky Théry
 - Dendrochronologie
- **Základní kámen: roky vlády**
 - zaznamenané na staroegyptských seznamech panovníků, např. Turínský seznam králů
 - periodicky se opakující census – sčítání dobytka (pro Starou říši se uvádí, že probíhal každé dva roky)

DYNASTICKÉ ČLENĚNÍ DĚJIN EGYPTA

- pravěké období
- tzv. 0. dynastie
- **Raně dynastické / Archaické období**
 - 1.-2. dynastie
 - c. 3000–2686 BC
- **Stará říše**
 - 3.-6. dynastie
 - 2686–2181 BC
- **První přechodné období (PPO)**
 - 7.-1./2 11. dynastie
 - 2181–2025 BC
- **Střední říše**
 - 2./2 11.-13. dynastie
 - 2025–1773 BC
- **Druhé přechodné období**
 - 14.-17. dynastie
 - 1773–1550 BC
- **Nová říše**
 - 18.-20. dynastie
 - 1550–1069 BC
- **Třetí přechodné období**
 - 21.-25. dynastie
 - 1069–656 BC
- **Pozdní doba**
 - 26.-30. dynastie
 - 664–343 BC
- **řecko-římské období**
 - „31. dynastie“ – Ptolemaiovci – 375 AD

CHRONOLOGIE PŘEDNÍHO VÝCHODU

- **Základní trojčlenné dělení lidské historie:**
 - Doba kamenná – bronzová – železná
- **Zásadní vliv brzkého poznání archeologického a historického poznání**
- **Chronologie: relativní, absolutní (astronomická pozorování)**
 - Pozorování Venuše, babylonský panovník Ammi-Saduka
- **Chronologické systémy:**
 - Dlouhá chronologie: 1694 BC
 - **Střední chronologie: 1638 BC**
 - Krátká chronologie: 1574 BC
 - Ultra krátká chronologie: 1542 BC
- **Základy:**
 - Písemné prameny předovýchodní proveniencí
 - Královské seznamy
 - Kroniky
 - Královské nápisy
 - Obchodní a diplomatická korespondence apod.
 - Synchronizace s egyptskými prameny
 - Přírodovědné datování: C14, dendrodata
 - Erupce na Thěře
 - Archeologické nálezy
- **Rozdíly v poměru písemných a archeologických pramenů: Mezopotámie X Levanta (Severní X Jižní)**

ZÁKLADNÍ PERIODIZACE

- **Pozdně neolitické období:** kultury Halaf, Samarra a Chasúna
- **Chalkolitické období:** kultury Ubaid, Uruk (3500-3200 BC)
- **EBA:** kultura Džemdet-nasr (3200-3000 BC), raně dynastické období (3000-2334 BC)
- **MBA:** Akkadská říše (2334-2154 BC), Třetí urská dynastie (2112-2004 BC)
- **LBA:** Po roce 2000: hlavní říše: Babylonie, Assýrie
- **Staro-** (cca 19.-16. stol. BC), **středo-** (cca 15. stol.-rok 1000 BC) a **novo** (1. tisíciletí) babylonské a asyrské období
- **IA:** cca po 900 BC

